

בס"ד. משיחות ש"פ שמות, י"ט טבת ה'תשנ"א.

לא הי' להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים, כאילו אותו יום נכנסו למצרים."

וצריך ביאור בנוגע להלימוד וההוראה בעבודת האדם:

ובהקדמה – "התורה היא נצחית"⁴, ו"בכל יום יהיו בעיניך חדשים"⁵, ובהדגשה יתירה בזמן שקורין פרשה זו בתורה בציבור, שאז "צריכים לחיות" עם הענינים שבפרשה זו.⁶

ועפ"ז צריך להבין הקשר והשייכות ד"הבאים מצרימה" (כאילו אותו יום נכנסו למצרים) לימינו אלה:

כיון שלפי כל הסימנים שבדברי חז"ל עומדים אנו בסוף זמן הגלות, לאחרי שכבר "כלו כל הקיצין"⁷, וכבר עשו תשובה, ובלשונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (לפני עשרות שנים) שכבר סיימו כל עניני העבודה, גם "צחצוח הכפתורים"⁸, ועומדים מוכנים ("עמדו הכן כולכם") לקבל פני משיח צדקנו⁹ – מהו הפירוש, הלימוד וההוראה מהענין ד"הבאים מצרימה", "כאילו אותו יום נכנסו למצרים" כשעומדים בסמיכות ממש להיציאה ממצרים?!

ג. ויובן בהקדם הביאור בכללות הענין ד"ואלה שמות בני ישראל", שפסוק זה הוא הפתיחה דספר שמות והספרים שלאחריו (הן ד' ספרי חומש,

א. בפסוק הראשון שבהתחלת פרשת וספר שמות – "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו" – יש כמה דיוקים, ומהם:

(א) "הבאים מצרימה", לשון הוה, מתאים לומר בזמן ביאתם למצרים – כמ"ש בפרשת ויגשו ויבואו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו .. ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה"; משא"כ בהתחלת ספר שמות, כשבנ"י נמצאים כבר במצרים ימים רבים נאלא שהכתוב חוזר ומספר (בקיצור) ע"ד בואם למצרים (כהקדמה להמשך הסיפור אודות שעבוד מצרים, ובעיקר, אודות הגאולה ממצרים²) – מתאים יותר לומר בלשון עבר, "ואלה שמות בני ישראל אשר באו מצרימה", ככסיוס הכתוב "איש וביתו באו"?

(ב) מהו הטעם שבהתחלת הפסוק נאמר "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", ובהמשך הפסוק עצמו נאמר "את יעקב" – יעקב דוקא?

(ג) מהו הטעם לשינוי לשון הכתובים – שבפרשת ויגשו נאמר "הבאים מצרימה יעקב ובניו", ובפרשתנו נאמר "הבאים מצרימה את יעקב"?

ב. בביאור דיוק הלשון "הבאים מצרימה" – איתא במדרש³:

"הבאים מצרימה, וכי היום באים, והלא ימים רבים היו להם משבאו למצרים? אלא, כל זמן שיוסף הי' קיים

(4) תניא רפי"ז. וראה תו"ח ריש פרשתנו: "התורה נצחית היא ומדברת בכל זמן ובכל דור".

(5) פרש"י תבוא כו, טז. ועוד.

(6) "היום יום" ב' חשון. ובכ"מ.

(7) סנהדרין צו, ב.

(8) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(9) ראה "היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

(1) מו, רח.

(2) להעיר, שהגאולה ממצרים היא התוכן דכל ספר שמות – שנקרא "ספר הגאולה" (רמב"ן ס"פ פקודי). וראה ב"ר פ"ג, ה: "ויהי אור כנגד ספר ואלה שמות, שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה".

(3) "מור" ריש פרשתנו (פ"א, ד). תנחומא שם ג.

"מפני שהוא שם הכולל והמקור לכל המצוות הכתובים בספרים שאחריו, שנק' דרכי היושר והאמת, כמ"ש¹⁶ כי ישרים דרכי ה'".¹⁷

ד. ליתר ביאור:

אע"פ שעבודת האבות (בספר בראשית) היתה לפני מתן-תורה, ועבודת הבנים (בספר שמות והספרים שלאח"ז) רובה ככולה היא לאחרי (יצי"מ שהיתה הקדמה¹⁸ למתן-תורה¹⁹, שאז "בטל (הקב"ה) גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים"²⁰, שע"י העבודה דקיום התומ"צ נעשה המשכת וגילוי הקדושה למטה, שהדברים הגשמיים שבעולם נעשים חפצא דקדושה (משא"כ לפני מ"ת)²¹ – הרי, החידוש דמתן-תורה (המשכת הקדושה למטה) גופא נעשה לאחרי ההקדמה וההכנה דעבודת האבות, אשר, "האבות הן הן המרכבה"²², שבהיותם בעוה"ז התחתון היו בבחינת "מרכבה" להקב"ה כמו למעלה, ולכן נקראו "ישרים", כמו קו ישר שנמשך למטה כמו שהוא למעלה (ללא שינוי)²³, ועי"ז הכינו את כל

והן כל כ"ד ספרי קודש דתושב"כ¹⁰) – סיפור חייהם (דברי הימים) של בני ישראל ועבודתם בקיום התורה ומצוות¹¹:

החילוק שבין ספר שמות (והספרים שלאחריו) לספר בראשית – שספר בראשית הוא סיפור חייהם ועבודתם של האבות, אברהם יצחק ויעקב¹², כמודגש בשמו: "ספר הישר"¹³, "זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים"¹⁴; ולאחרי זה מתחיל ספר שמות, "ואלה שמות בני ישראל" – סיפור חייהם ועבודתם של הבנים, שממשיכים בדרכם של האבות, ע"פ ההוראה והנתינת-כח של האבות, "מעשה אבות סימן לבנים"¹⁵.

ועפ"ז מובן הטעם דהקדמת ספר בראשית לפני שאר הספרים, אף ש"עיקר התורה הן ספר שמות ושאר הספרים שכותב ומספר בפירוש מעשה המצוות" – "לפי שספר זה (שעיקרו "סיפור תולדות האבות .. בפרטי מעשיהם וכל קורותם") הוא השרש והאשון לכל המצוות שנכתבו בספרים האחרים", כיון שהנתינת-כח לקיום כל המצוות שבשאר הספרים היא ע"י מעשה האבות שבספר בראשית, ולכן נקרא בשם "ספר הישר",

(16) הושע בסופו.

(17) תר"ח שם.

(18) כמ"ש בפרשתנו (ג, יב) "בהוציאך את

העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה".

(19) ובלשון הכתוב בר"פ וארא (שמתחילים לקרוא במנחה) – "וארא אל אברהם אל יצחק ואל

יעקב בא"ל שרדי ושמי ה' לא נודעתי להם .. לכן

אמור לבני ישראל אני ה', היינו, שלהאבות לא

נתגלה שם הוי' לאמיתותו, כי אם ל"בני ישראל",

להבנים דוקא, כיון שגילוי שם הוי' לאמיתותו

נתחדש במתן-תורה (ראה בארוכה תו"א ריש

פרשתנו. ובכ"מ).

(20) תנחומא וארא, טו. שמו"ר פ"ב, ג.

(21) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך.

ועוד.

(22) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד. וראה תניא

פכ"ג. רפל"ד. ובכ"מ.

(23) ובהדגשה יתירה בנוגע ליעקב ("בחור

שבאבות"), שמדוה מדת האמת ("תתן אמת ליעקב")

(10) וכיון ש"ליכא מידי דלא רמיא באורייתא"

(ראה תענית ט, א. א. זח"ג רכא, א) – ה"ז כולל כל

הענינים דתושב"כ, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד

לחדש בסוף כל הדורות.

(11) חבא לקמן – ראה תו"ח לך לך פד, ד

ואילך. חיי שרה קלה, א ואילך. המשך תער"ב ח"ג

ע' א'שנד.

(12) וכן יוסף – "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל

מה שאירע ליעקב אירע ליוסף" (וישב לו, ב

ובפרש"י), כידוע שע"י יוסף נמשכים ומתגלים

עניניו של יעקב למטה (ראה לקו"ש חט"ז ע' 436.

וש"נ).

(13) ש"ב א, יח.

(14) ע"ז כה, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(15) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן

לך לך יב, ו. וראה גם תו"ח שם.

ה. וה"פתיחה" לעבודתם של הבנים להביא בפועל (הנתינת כח של האבות ב) המשכת אלקות למטה, היא, בהתחלת ספר (ופרשת) שמות – "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו":

עבודתם של הבנים בגילוי והמשכת אלקות למטה, שבשביל זה "באים מצרימה" (תחתון שאין תחתון למטה ממנו), היא – עי"ז שניכר בהם בגלוי (מראה באצבעו ואומר "אלה") שהם "בני ישראל", בנים של האבות, עד

לקו"ש הכ"ז ע' 26. וש"ג) – שחיבורו העיקרי "משנה תורה", לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה וידוע ממנו תורה שבעל פה כולה" (כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו להיבור), פירוש וביאור דתושבע"פ לתושב"כ*** – שדוגמתו בתושב"כ עצמה ("ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא") הוא הפירוש וביאור דספר שמות (הספרים שלאח"י) לספר בראשית, ולהעיר, שיום ההילולא שלו (גמר ושלמות "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"****) הוא כסמיכות לפרשת שמות.

(** נקרא (גם) "יד החזקה" – ד"ל וזרמח (לחודא עכ"פ) לזה בסיים פרשת שמות: "כי **בד חזקה** ישלחם" – שהיציאה מהגלות (מצרים) היא בזכות לימוד "יד החזקה". כמארז"ל (ויק"ר פ"ז, ג) "אין הגליות מתכנסות אלא בזכות **המשניות** (הלכות פטוקות). שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם" (ראה תור"א פרשתנו מט, ג). ודוגמתם בספר "יד החזקה" – הלכות פטוקות. "בלשון קצור וצח כלשון המשנה" (הקדמת הכס"מ לספר הי"ד).

(*** כמ"ש בהתחלת ההקדמה: "כל המצות שניתנו לו למשה בסיני **בפירושן ניתנו**, שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה זו תורה שבכתב והמצוה זו פירושה", וממשיך לבאר השלשלת דקבלת תורה שבעל פה מדור לדור, ומסיים "נמצא מרב אשי עד משה רבינו ע"ה **ארבעים** דורות" – ולהעיר וזרמח ד"בן ארבעים **למינה**" (אבות ס"ה). (***) ופרט שמספר שנות חייו שבעים שנה (ראה סדה"ד בערכו – ד"א תתקכ"ז) – מספר הקשור ומורה על שלמות חיי האדם ושלמות עבודתו בבירור העולם (בירור ז' המדות שבאדם, ובירור העולם שנברא בז' המדות – כפי שכל מדה כלולה מיו"ד), ובלשון חז"ל (ב"ר רפ"ח) "הן תמימים . . שנותם תמימים".

עבודת הבנים בהמשכת אלקות למטה בקיום התומ"צ לאחרית מתן-תורה.

אלא, שעבודת האבות היא (רק) הכנה ונתינת כח להמשכת הקדושה למטה, והחידוש שבעבודת הבנים לגבי עבודת האבות הוא בהעבודה בפועל, היינו, לא רק האפשרות להמשכת הקדושה למטה, אלא המשכת הקדושה למטה בפועל, אשר, ע"י העבודה בפועל ניתוסף עליו הכי גדול, עד כדי כך, שבשביל זה היתה בריאת כל סדר ההשתלשלות – נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים²⁴, שמציאות התחתון תהי' דירה לו ית' בפועל ובגלוי²⁵.

ומזה מובן שספר שמות והספרים שלאח"י (עבודת הבנים) הם כמו פירוש וביאור לספר בראשית (עבודת האבות)²⁶ – ע"ד ודוגמת הפירוש והביאור דבינה לחכמה, תושבע"פ לתושב"כ²⁷ – לפרש ולבאר אופן העבודה דהמשכת אלקות למטה בפועל ממש.

– ש"נקרא בריח התיכון המכריח מן הקצה אל הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין, ובכל מעלה ומדרגה מכריח תוך נקודה האמצעית שהיא נקודת ובהי' מדת אמת שלה כו" (תניא ספ"ג. וראה שם אגה"ק ס"ו. ובכ"מ).

(24 ראה תנחומא נשא טו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 25 ואולי י"ל שגם לולי העבודה בפועל, הרי, למעלה אין כח חסר פועל (ראה פרדס שער יא (שער הצחצחות) פ"ג. הובא נת' בסה"מ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א. ובכ"מ).

(26 ראה תור"ח חיי שרה שם. ובארוכה – המשך תערי"ב שם (וראה גם תור"א ואוה"ת ריש פרשתנו – מעלת (הבירור ד) תושבע"פ על תושב"כ). 27 עפ"י יש לבאר הקשר והשייכות דפרשת שמות לכ"ט טבת (שחל בשבוע דפ' שמות או שמתברך משכת פ' שמות, ובשנה זו חל במוצאי ש"פ שמות), יום ההילולא דהרמב"ם ז"ל (ראה

(* ר"ת כתר, ומספרו עשרים – בגימטריא כתר (ראה לקו"ש שה"ש לה. ג. ובכ"מ). ולהעיר מהשייכות לחיבור "משנה תורה", "מקבץ לתורה שבעל פה כולה" – שגילוי רצון העליון, בחיי הכתר, הוא בתושבע"פ דזקא (ראה תניא אגה"ק ס"ט).

ישראל (שהם) הבאים מצרימה", וכהמשך הכתוב ("הבאים מצרימה) את יעקב", מלשון עקב, ועד ש"ידו אוחות בעקב עשו"³⁷.

ובפרטיות יותר – יש חילוק בין פרשת ויגש, שבה נאמר "הבאים מצרימה יעקב ובניו", לפרשתנו, שבה נאמר "הבאים מצרימה את יעקב":

הירידה למצרים שבפרשת ויגש שאינה במצב של גלות³⁸ – שייכת גם ביעקב ("הבאים מצרימה יעקב ובניו"), משא"כ הירידה למצרים שבפרשתנו שהיא במצב של גלות – אינה שייכת ליעקב³⁹ (כפשוטו הענינים ששעבוד מצרים התחיל רק לאחר מיתת יעקב⁴⁰ (ויוסף⁴¹)), ורק בדרגה ד"את יעקב", הטפל ליעקב⁴², נעשית הירידה לגלות מצרים באופן ד"איש וביתו באו".

וכיון שגם "בני ישראל .. את יעקב איש וביתו באו" הם "בני ישראל", אשר, גם בהיותם בדרגת "בנים" שלמטה מדרגת ה"אבות" שייכים הם להאבות⁴³, ומקבלים בירושה כל עניני האבות⁴⁴ עד

ל"בחור שבאבות"²⁸, וכפי שנקרא (בשם המעלה) "ישראל".

וההסברה בזה:

"ישראל" – הוא ע"ש "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"²⁹, ויתירה מזה – "ישראל" אותיות "לי ראש"³⁰, בחי' ה"ראש" כביכול של הקב"ה, ש"הם נעשים להקב"ה בחינת ראש כביכול"³¹, להיותם למעלה גם מבחי' הראש (המוח והגולגלת, חכמה ורצון) כחלק "הגוף" דהקב"ה, כיון שמציאותם היא חד ממש ("ישראל וקב"ה כולא חד"³²) עם מהותו ועצמותו ית' (שלמעלה מהראש), ובלשון הכתוב³³ "חלק אלקה ממעל (ורבינו הזקן³⁴ מבאר ומפרש) ממש", אשר, "העם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו"³⁵.

ומובן, שבדרגה ד"ישראל" אין נתינת מקום להירידה "מצרימה" – מדידה והגבלה, "מצרים" מלשון מיצר וגבול, ועאכו"כ מצב של גלות, "מצרים" כפשוטו ("כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות כו"³⁶)

– כיון ש"שרית עם אלקים ועם אנשים (ועאכו"כ עם מצרים) ותוכל", ולא עוד אלא שנעשה בבחינת "לי ראש", ובודאי שלגבי ה"ראש" דמלך מלכי המלכים הקב"ה לא שייך ענין של מיצר וגבול, ועאכו"כ ענין של גלות.

הירידה "מצרימה" שייכת רק בדרגה שלמטה מ"ישראל" – "בני

(37) תולדות כה, כו.

(38) ואדרבה: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" – בגימטריא טוב, מבחר שנותיו, "כאלו כל ימיו חי בטובה" (תדבאר פ"ה).

(39) דאף ש"יעקב" הוא מלשון "עקב" (ועד להירידה ד"ידו אוחות בעקב עשו"), הרי, בתחילתו יש יו"ד (יו"ד עקב), ר"ת דשם הוי, והיו"ד נעשה ראש התיבה ד"יעקב", שהוא העיקר וגובר על ה"עקב", שגם בה"עקב" יומשך היו"ד דשם הוי.

(40) ב"ר ופרשי ר"פ ויחי.

(41) ראה מדרשים שבהערה 3.

(42) תו"ח ריש פרשתנו. שם קה, ב.

(43) ויש לומר, שמרומנו בדיק הלשון "ואלה" (בתוספת וא"ו), "כל מקום שנאמר .. ואלה מוסיף שבה על הראשונים" (שמו"ר ריש פרשתנו פ"א, ב) – הדגשת ההמשך להראשונים ובאופן של חוספה (מוסיף) על הראשונים, היינו, שהבנים ממשיכים בדרך האבות, ובאופן של חוספה, ע"י העשי' בפועל, כנ"ל ס"ד.

(44) ובלשון המשנה (עדיות פ"ב מ"ט) – "האב זוכה לבן כו". וראה תו"א ר"פ ורא. ובכ"מ.

(28) ב"ר רפ"ז.

(29) וישלח לב, כט.

(30) תו"א פרשתנו נ, א ואילך. וראה בהנסמך במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ס"ע צה.

(31) לקו"ת שלח כח, ב. ובכ"מ.

(32) ראה זח"ג עג, א.

(33) איוב לא, ב.

(34) תניא רפ"ב.

(35) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(36) ב"ר פט"ז, ד.

שמציאותם האמיתית ("בני ישראל") היא תמיד למעלה משייכות למצרים, והיותם במצרים היא חידוש, הרי, כל יום נוסף שנמצאים במצרים – גם לאחרי "ימים רבים", ועד לסוף זמן הגלות – הוא "כאילו אותו יום נכנסו למצרים".

זוהי גם נתינת כח לעבודתם של הבנים בהמשכת וגילוי אלקות למטה, עד לתחתון שאין תחתון למטה ממנו (מתחיל מ"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה") – שכיון שמצד מציאותם האמיתית ("בני ישראל") אינם שייכים למצרים, והיותם במצרים (לא במקומם האמיתי) הוא באופן ד"הבאים מצרימה", לשון הוה, "כאילו אותו יום נכנסו למצרים", וב"אותו יום" גופא ברגע זה (רגע ההוה) ממש – מודגשת יותר אצלם כוונת ותכלית בואם מצרימה⁵⁰, שברגע זה ("רגע כמימרי"⁵¹, שיש בו שיעור זמן דאמירת ג' אותיות "רגע") ימלאו שליחותו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ועד"ז בכל רגע ורגע ש"באים מצרימה" מחדש, ועד לרגע האחרון דזמן הגלות – שגם לאחרי כל אריכות וקושי הגלות, אינם שייכים לגלות, ואין זה מקומם, כך, שהיותם בגלות ברגע זה, רגע האחרון של הגלות, אינו המשך טבעי לגלות ארוכה וקשה⁵², אלא מצב חדש, "כאילו אותו יום (ואותו רגע) נכנסו מצרים", ולכן נעשית העבודה כל משך זמן הגלות עד לרגע האחרון דזמן

ל"בחור שבאבות", "ישראל" – לכן, לא זו בלבד שהייתה מצרימה אינה פועלת בהם שינוי וחסרון ח"ו, כמארז"ל⁴⁵ "ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין", "שלא שינו את שמם וכו'" ("ואלה שמות⁴⁶ בני ישראל"), אלא אדרבה, שניתוסף אצלם עילוי גדול יותר ע"י הברור דמצרים, כמ"ש בהמשך הפרשה⁴⁷ "ונצלתם את מצרים", "כמצודה שאין בה דגן וכמצולה שאין בה דגים"⁴⁸, שזוה"ע ברור והעלאת ניצוצות הקדושה⁴⁹.

ו. עפ"ז יש לבאר גם הדיוק "הבאים מצרימה" (לשון הוה), שגם לאחרי ש"ימים רבים היו להם משבאו למצרים", ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו למצרים":

כיון ש"בני ישראל" מקבלים בירושה כל עניני האבות, עד ל"בחור שבאבות" "ישראל" ("כי שרית גו", "לי ראש") – הרי, מצד בחינת "ישראל" שבהם (מציאותם האמיתית) אין להם שייכות כלל למצרים; וביאתם למצרים ("בני ישראל הבאים מצרימה") – הו"ע של חידוש אצלם, כיון שמצד עצמם אין להם שייכות למצרים.

ולכן, גם כשנמצאים במצרים (הן בגלות מצרים, והן בגלויות שלאח"ז, עד לגלות זה האחרון) "ימים רבים", ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו למצרים" – דכיון

(45) ויק"ר פל"ב, ה. ושי"נ.

(46) להעיר, שאף שה"שם" ("שמות") הו"ע חיצוני, לכאורה, שהרי מצד עצמו אינו צריך שם, כי אם כשביל הזולת שיוכל לקרותו בשמו, מ"מ, קשור השם עם עצם הנפש, שלכן, כשאדם נמצא במצב של התעלפות, ר"ל, מעוררים אותו ע"י הקריאה בשמו, שעי"ז מתחדשת המשכת החיות מעצם הנפש (ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 37. ושי"נ).

(47) ג, כב.

(48) ברכות ט, ב.

(49) ראה תו"א א ס, ג. ובכ"מ.

(50) משא"כ אילו היו מתרגלים ח"ו לבואם מצרימה (לאחרי ש"ימים רבים היו להם משבאו למצרים"), עד שאין חידוש בברר, כאילו נמצאים במקומם.

(51) ברכות ז, א.

(52) שבגלל זה יכולה להיות תניית-מקום להלישות ח"ו בתוקף העבודה דקיום התומצ"צ, או בתוקף האמונה בביאת המשיח והצפי' לביאתו.

ח. וההסברה בזה:

"כל אדם כשהקב"ה מחזיר לו נשמתו נעשה כברי' חדשה, כמ"ש⁵⁵ חדשים לבקרים כו', שהאדם מפקיד נשמתו (באמרו בק"ש על המטה "בידך אפקיד רוחי"⁵⁶) עיפה, הקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה"⁵⁷, ולכן, בהתחלת כל יום אומר כאו"א מישראל "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתך", וממשיך לומר בכרכות השחר "נשמה שנתת בי טהורה היא", שגם בהיותה ב', נשמה בגוף, נותנה מהקב"ה ("כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁵⁸) כמו שהיא במעמד ומצב ד"טהורה היא", כאמור, "חלק אלקה ממעל ממש"⁵⁹, שעל ידו תופסים כביכול בהעצם ממש.

וכיון שזה"ענתה נעשה "ברי' חדשה" עי"ז שהקב"ה החזיר לו נשמתו, "חלק אלקה ממעל ממש" – הרי מצד מציאותו אין לו שייכות למצרים, מיצר הגוף, ועאכו"כ מיצר הגלות, וזה שנמצא במצרים היום, ה"ז באופן ש"אותו יום נכנס למצרים", על מנת למלא שליחותו של הקב"ה, "אני נבראתי לשמש את קוני"⁶⁰, בכל התוקף ד"עבד⁶¹ מלך מלך"⁶², שמצד עצמו אינו שייך למצרים, ולכן, גם בבואו למצרים ה"ה למעלה ממצרים.

הגלות בכל התוקף, ומתוך תוקף האמונה בביאת המשיח, צפי' ותקוה חזקה לביאתו תיכף ומיד וממש.

ז. וביאור הענין בעבודת האדם בכל יום:

איתא במשנה⁵³ "בכל דור דור (ומבאר רבינו הזקן)⁵⁴ שהכוונה בזה היא "כל יום ויום" חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא (היום)⁵⁴ ממצרים" – ש"היא יציאת נפש האלקית ממאסר הגוף .. ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצות בכלל ובפרט בקבלת עול מלכות שמים בק"ש, שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירוש באמרו ה' אלקינו ה' אחד .. והיא בחי' יציאת מצרים, ותקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דוקא"⁵⁴.

ויש לומר, שב"לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים" נכלל גם שב"אותו יום (לפנ"ז) נכנס למצרים" – שהרי, היציאה ממצרים שייכת רק לאחר הכניסה למצרים, וכיון שאתמול כבר יצא ממצרים, לא שייך שיצא גם היום ממצרים אא"כ נכנס למצרים ביום זה.

כלומר: הכוונה כאן היא לא רק שגם לאחר היציאה ממצרים אתמול, נמצא היום במצרים, כיון שלגבי דרגתו היום (שלמעלה מדרגתו אתמול) ה"ז נחשב עדיין ל"מצרים" – שהרי עפ"ז מודגש המשך המצב הקודם שנמצא במצרים, ולא הכניסה למצרים מחדש – אלא הכוונה היא שהיותו במצרים היום הוא (לא המשך למצב קודם, אלא) מצב חדש, "כאילו אותו יום נכנס למצרים", שכל עובדת היותו במצרים (גם לפנ"ז) היא דבר חידוש לגבי מציאותו שאינו שייך למצרים.

(55) איכה ג, כג.

(56) תהלים לא, ו.

(57) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ד. וראה שם רס"ו.

סמ"ו ס"ו.

(58) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(59) "ממש" דייקא – שגם בהיותה מלוכשת בגוף שנתפס בחוש המישוש, ממש מלשון ממשות, ה"ה אלקות ממש, כביכול.

(60) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(61) ספרי ופרש"י דברים א, ז. וראה שבועות

מז, ב.

(62) ולהעיר, שע"פ הלכה אין העבד מציאות

לעצמו, וכל מציאותו היא מציאות האדון, שלכן, "מה

שקנה עבד קנה רבו" (קידושין כג, ב. וש"נ) –

שנמלכתחילה "קנה רבו" (ראה חידושי הרשב"א שם).

(53) פסחים קטז, ב.

(54) תניא פמ"ז.

ו(מיד)ברחמים גדולים אקבצך", ו"שינוי החוזר לברייתו כו' לא הוה שינוי"⁷⁰, כך, שהיותו במצרים לפי שעה אינו פועל שינוי גם בהחיצוניות שלן.

ט. ויש להוסיף, שהאמור לעיל בהפירוש ד"בני ישראל הבאים מצרימה" (שגם לאחר שנמצאים במצרים "ימים רבים" ה"ז "כאילו אותו יום נכנסו למצרים", כיון ש"בני ישראל" אינם שייכים למצרים) מודגש גם בהמשך הפרשה:

כשהקב"ה אמר למשה לבשר לבני ישראל על הגאולה, "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלקי אבותיכם נראה אלי אלקי אברהם אבי יצחק ואלקי יעקב לאמר פקדתי אתכם גו' ושמעו לקולך וגו'"⁷¹, השיב משה להקב"ה "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אלך ה'"⁷². ואמרו חז"ל "אותה שעה דיבר משה שלא כהוגן, הקב"ה אמר לו ושמעו לקולך, והוא אמר והן לא יאמינו לי .. (והקב"ה אומר) הם מאמינים בני מאמינים, מאמינים, שנאמר⁷³ ויאמן העם, בני מאמינים, שנאמר⁷⁴ והאמן בה"⁷⁵, "גליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל, אמר לו הן מאמינים בני מאמינים כו"⁷⁶.

ובמהרש"א⁷⁷: "מה חטא משה בזה, דהא גם אם קמי שמיא גליא דיאמינו לו, קמי משה לא גליא .. ועוד מאי מייתי ראי' שהם מאמינים מדכתיב ויאמן העם וגו' דכתיב בתר ויעש⁷⁸ האותות לעיני

ומזה מובן שגם אם אתמול (ובימים שלפנ"ז) ה' במעמד ומצב ד"מצרים" מצד מאסר הגוף ונה"ב (כפי שידע איניש בנפשי"⁶³), ועאכו"כ מצד כללות עיני הגלות⁶⁴ – אין זה גורע מתוקף ושלימות עבודתו ביום זה כפי שצריכה להיות מצד מציאותו, נשמתו, חלק אלקה ממעל ממש, שלמעלה משייכות למצרים.

ןומה גם שכללות הירידה ל"מצרים" (מצד החיצוניות) אינה אלא לפי שעה בלבד, שהרי "הבטיחה תורה שסוף ישראל⁶⁵ לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין"⁶⁶, ואז יראו שכל הגלות אינו אלא חלום ("היינו כחולמים"⁶⁷) בלבד, ו"חלומות שוא ידברון"⁶⁸, דבר שאינו אמיתי, כיון שאינו אלא לרגע קטן, כמ"ש⁶⁹ "ברגע קטן עזבתיך

63) ובלשון חז"ל (סוף ע"ז): "אידכר מאי

עברת באורחא".

64) שקשור עם ענינים בלתי-רצויים – מפני חטאינו גלינו מארצנו".

65) ועד"ז בנוגע לכל יחיד מישראל – שבודאי סופו לעשות תשובה, כמ"ש "בלבתי ירח ממנו נדח" (ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספ"ל ט).
66) רמב"ם הל' תשובה פ"ז הי"ח.

67) תהלים קכו, א. וראה תו"א וישב כה, ג ואילך. ובכ"מ.

68) זכרי' יו"ד, ב. וראה ברכות נה, ב.

69) ישע"י נד, ז.

(* להעיר מדיקן הלשון "אורתא" (ולא ליליא), שהתחלתו בתיבת "אור" – ד"ל, שרומז שהכוונה הפנימית דהחושך, היא, כדי שעי"ז יתוסף העילוי ד"אתהפכא חשוכא לנהורא" (חז"א ד, א). וסיומו "תא" (שמהפך התיבה מלשון הקודש, שפירושה "אור", ללשון תרגום, שפירושה "אורתא", ערב וחושך) – י"ל, שהתיי' רומז על ארבע מאות איש דעשו, דינים קשים של החיצונים הנמשכים מן ת' בתי דינין קשין, ששרשם מ"ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר", ת' עלמין דכיסופין שנמשכים מבחי' עתיק, ונק' עובר לסוחר, כי כתר נקרא סוחר, לשון סוחר סוחר, שהוא המקיף לכל סדר השתלשלות (תו"א וישלח כד, ג), וי"ל, ש"עובר לסוחר" רומז גם על ה"מסחר" (סוחר" כפשוטו) שנעשה ע"י הירידה למטה שהיא לצורך עלי', ע"ד מארז"ל (בי"מ מ, ב. וש"נ) "זבון חבין תגרא איקרי" (ראה תו"א ר"פ וישב).

70) ב"ק סז, רע"א.

71) ג, טז"ח.

72) שם ד, א.

73) שם, לא.

74) לך לך טו, ו.

75) שמו"ד פרשתנו פ"ג, יב. תנחומא שם כג.

76) שבת צז, א.

77) בחודא"ג לשבת שם.

78) פרשתנו שם, ל.

למצרים", ולכן, כשישמעו דברי ה' "פקד פקדתי אתכם", בודאי ש"ושמעו לקולך גו'", שיונח ויוקלט ויורגש בלבם שהגיע זמן גאולתם.⁸³

י. ועד"ז בסיום הפרשה – "וישב משה אל ה' ויאמר אנני למה הרעותה לעם הזה גו' ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך", "ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו":

גם כאשר ניתוסף עוד יותר בקושי השעבוד, עד כדי כך, שמושה רבינו (חכמה דקדושה!) טוען שאינו רואה שהקב"ה עומד להציל את בני" (והצל לא הצלת את עמך"⁸⁴) – אומר לו הקב"ה: "עתה תראה גו'", "עתה" (עכשיו) דייקא, תיכף ומיד: ממצב של התגברות קושי השעבוד ביותר – למצב של גאולה, שינוי מן הקצה אל הקצה ממש.

וטעם הדבר – כהמשך הכתוב בר"פ וארא (שקורין תיכף במנחה) – "וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב", "אל האבות"⁸⁵, "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל גו' לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצילתי וגו'"⁸⁶ – כל הד' לשונות של גאולה, היינו, שלהיותם "בני ישראל", בניהם של ה"אבות"⁸⁷,

העם וגו', הרי משה נמי אמר דלא יאמינו אליו בלא אות, וביקש ליתן להם אות שיאמינו לו ע"י האות? ומתוך, ש"אמרו במדרשות⁷⁹ והביאו רש"י בחומש⁸⁰ שהקב"ה אמר למשה ושמעו לקולך וגו' שהי' סימן מסור ביד זקני ישראל שבלשון פקד פקדתי יהיו נגאלין, ולזה אמר שכבר אמר הקב"ה למשה ושמעו לקולך וגו'.. ולזה מבואר נמי שהזכיר כאן שהם בני מאמינים כו', דר"ל שהם בני מאמינים ויש להם דבר מקובל מאבותיהם המאמינים".

וצריך ביאור: בידעו שסימן מסור ביד זקני ישראל שבלשון פקד פקדתי יהיו נגאלין, איך אמר משה "והן לא יאמינו לי"?!

ויש לומר הביאור בזה:

משה הי' סבור שמצד קושי ואריכות השעבוד דעבודת פרך במשך מאתיים ועשר שנה, נעשה אצלם השעבוד לדבר הרגיל, ולכן, גם כשישמעו דברי משה ש"ה' אלקי אבותיכם נראה אלי .. לאמר פקד פקדתי אתכם" (שבהיותם מאמינים בני מאמינים בודאי יאמינו בכך), יהי' קשה להם לקלוט את בשורת הגאולה באופן שיורגש בלבם⁸¹ שהגיע זמן גאולתם.⁸²

אבל, כפי שאמר הקב"ה "ושמעו לקולך" – גם לאחר קושי ואריכות השעבוד במשך מאתיים ועשר שנה לא נעשה השעבוד לדבר הרגיל, דכיון שמצד מציאותם ("בני ישראל") אינם שייכים למצרים, הרי, כל יום שנמצאים במצרים הוא "כאילו יום זה נכנסו

(83) ולפי ערך גודל מעלת משה – גם זה שלא העריך בשלימות את מעלתם של ישראל (שגם לאחר קושי ואריכות השעבוד נרגש אצלם שאינם שייכים למצרים) לחטא יחשב!

(84) ויתירה מזה – שטוען "למה הרעותה לעם הזה גו' הרע לעם הזה", "הרבה רעה עליהם" (פרש"י עה"פ).

(85) פרש"י עה"פ.

(86) ו, ו, ה'.

(87) ויש לומר, שענין זה מרומם גם בדברי הקב"ה למשה, "אמר לו הקב"ה חבל על דאברין ולא משתכחין, הרבה יש לי להתאונן על מיתת האבות כו'" (פרש"י וארא ו, ט) – שהוכיחו על שלא הכיר

(79) שמו"ר פרשתנו פ"ה, יג. תנחומא שם כד.

(80) שם ג, יח.

(81) לא רק באופן מקיף, ע"ד "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי" (ברכות סג, א – ע"פ גירסת הע"י).

(82) משא"כ לאחר שיראו בעיני בשר שלהם אות מופת מוחשי.

וממשיך לבאר מעלתם של בני בסיום וחותרם ההפטורה: "לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחווור כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו"⁹² – שגם בזמן הגלות לא מתבייש ח"ו וח"ו יעקב ("בחר שבאבות") בבניו ("ילדיו"), כי, כל אחד ואחת מהם הוא "מעשה ידי" (של הקב"ה), ובודאי ש"יקדישו שמי", ומוסיף, "והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו" ("כפל הדבר לחוזק"⁹³), היינו, שכאור"א מישראל מקדש שמו של הקב"ה בעולם, באמרו (וכמ"פ בכל יום) "שמע ישראל"⁹⁴ ה' אלקינו ה' אחד"⁹⁵, "מלכות הוא ענינו"⁹⁶ (סיום וחותרם פסוקי מלכות), "אמליכת" למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים"⁹⁷, המלכת הקב"ה בכל העולם"⁹⁸.

*

יב. ע"פ האמור לעיל מובן גם הלימוד וההוראה בנוגע לימינו אלה:

גם לאחר קושי ואריכות הגלות האחרון במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה (שלא בערך גלות מצרים במשך מאתיים ועשר שנה) – מציאותם של "בני ישראל" היא בעצם למעלה מגלות,

(92) שם כט, כ"ב.

(93) מצו"ד עה"פ.

(94) להעיר ממאור"ל (פסחים נו, א) שהשבתים (בנים) אמרו ליעקב (בחר שבאבות) "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", "כשם שאין בלבד אלא אחד כד אין בלבנו אלא אחד". ולהפירוש הפשוט – אין מקרא יוצא מידי פשוטו – קאי "שמע ישראל" על כאור"א מישראל.

(95) ואתחנן ו, ד.

(96) ר"ה לב, ב. רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ט.

(97) ברכות יג, ב.

(98) כפירוש רש"י: "ה' שהוא אלקינו עתה ..

הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ונאמר ביום ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד".

אינם שייכים למצרים, ולכן, "והוצאתי אתכם וגו'".

יא. וענין זה מודגש גם בהפטורה – סיום וחותרם הפרשה:

כפירוש הכתוב⁸⁸ "הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל וגו'" שבהתחלת ההפטורה, מבואר בדרושי חסידות⁸⁹ שביאת מצרים ("הבאים", "הבאים מצרימה") היא כמשל ההשרשה ("ישרש יעקב") שע"ז תהי' הצמיחה ("יציץ ופרח ישראל") בריבוי גדול.

ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "הבאים", וגם השינוי ד"ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל" – ע"פ האמור לעיל (ס"ה) ש"ישראל" הוא למעלה מירידה למצרים, והירידה למצרים היא רק בבחינת יעקב, "ישרש יעקב" (אלא שע"ז ניתוסף עילוי גדול יותר גם ב"ישראל", "יציץ ופרח ישראל"), ולכן, גם לאחר שנמצאים במצרים "ימים רבים", ה"ז באופן ד"הבאים" (לשון הוה), "כאילו יום זה נכנסו למצרים".

ולכן, מבלי הבט על מעמדם ומצבם של בני' בזמן הגלות – "יחבוט ה' משבולת הנהר (הם האובדים בארץ אשור) עד נחל מצרים (הם הנדחים בארץ מצרים) ואתם תלוקטו (מן הגליות) לאחד אחד בני ישראל"⁹⁰, "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים וגו'"⁹¹ – כיון שבכל מעמד ומצב קיימת המציאות ד"בני ישראל" בשלימות.

במעלתם של "בני ישראל" שגם בתוקף הגלות קיימת וחי' בהם רוחם של ה"אבות" (כמ"ש ביעקב, "בחר שבאבות" – "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (תענית ה, ב. וראה קנטרס משיחות ש"פ וחי' בתחלתו)).

(88) ישע"י כז, ו.

(89) תנ"א פרשתנו נג, ג ואילך. ועם הגהות

וביאור – אוה"ת שם ע' וז"ל.

(90) ישע"י שם, יב ובפרש"י.

(91) שם, יג.

גאולתן של ישראל ע"י משה רבינו, ומזה מובן גם בנוגע לגאולתן של ישראל ע"י משיח צדקנו, "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁰⁶, כדלקמן.

יג. ובהקדמה:

מסופר בדברי חז"ל שבהיותם במצרים היו בני ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה¹⁰⁷, ועד כדי כך, שגם לאחר שיצאו ממצרים ועמדו על שפת ים סוף, טענו המקטרגים "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה כו"¹⁰⁸. ואעפ"כ, לא אמר להם משה רבינו: דעו לכם, שאם לא תטיבו מעשיכם, ימשיך ויוסיף פרעה לשעבד אתכם בעבודת פרך, וכו' וכו'. – משה רבינו לא איים עליהם ר"ל ור"ל בצרות נוספות¹⁰⁹, אלא, נצטווה ע"י הקב"ה: "כה¹¹⁰ תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני עליכם.. לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים ואמר אעלה אתכם מעני מצרים.. אל ארץ זבת חלב ודבש": לכל לראש – הזכיר להם זכות אבות, ואמר להם שהקב"ה ראה את עניי וגואל אותם¹¹¹.

יתירה מזה:

כאשר משה רבינו אמר להקב"ה (לא לבנ"י עצמם) דבר שאינו הגון על בני,

וכל רגע נוסף שנמצאים בגלות ה"ז באופן ד"הבאים מצרימה", "כאילו אותו יום נכנסו למצרים", ועומדים הם בתוקף האמונה והבטחון שתיכף ומיד יקיים הקב"ה הבטחתו "פקד פקדתי אתכם" בגאולה האמיתית והשלימה, ובפרט כשומעים ממה רבינו שברורנו⁹⁹, "כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר סיימו כל עניני העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו (כנ"ל ס"ב), ועאכו"כ לאחר שישנה גם השלימות דארבעים שנה, "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"¹⁰⁰, ועומדים בשנת ה"נ"א (ה'תשנ"א), ר"ת (הי' תהא שנת) נפלאות אראנו¹⁰¹.

ולכן, יש לעודד ולחזק את רוחם של בני ע"י ההכרזה שהקב"ה אומר בכל יום באופן דחדש ממש "פקד פקדתי אתכם", ומשיח צדקנו "עומד אחר כתלנו"¹⁰², ו"הנה זה בא"¹⁰³, ויש להתכונן לקבל את פניו ע"י ההוספה בקיום התומ"צ, כפס"ד הרמב"ם¹⁰⁴ (בעל יום ההילולא דכ"ף טבת, מוצש"ק זה¹⁰⁵) שע"י "מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

ופשיטא – לא לשבור את רוחם, ח"ו וח"ו, ע"י הפחדות ואיומים בעונשים קשים, ר"ל היל"ת – כפי שלמדים מהמסופר בפרשתנו אודות

106 ראה שמור פרשתנו פ"ב, ו. זח"א רנג, א. ש הפסוקים פ' ויחי.

107 דאה זו"ח ר"פ יתרו. ועוד.

108 ראה זח"ב קע, רע"ב. מכלילתא בשלח יד, כח. ילקוט ראובני שם, כז.

109 ויתירה מזה: כשהקב"ה אמר לו "אהי אשר אהי", "אהי עמם בצרה זאת, אשר אהי עמהם בשעבוד שאר מלכיות", "אמר לפניו, רבש"ע, מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דיים בצרה זו", והקב"ה קיבל את דבריו, "אמר לו (הקב"ה למשה) יפה אמרת, כה תאמר וגו'" (פרשתנו ג, יד ובפרש"י).

110 ג, טרי"ז.

111 ורק לאחר משך זמן אמר להם "משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה" (פרש"י בא יב, ו – ממכילתא שם, כא).

99 ראה ב"ר פניו, ז: "אין דור שאין בו כמשה". וראה זח"א רעג, א. תקי"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). תניא פמ"ד. שם אגה"ק ביאור לסי' ז"ך בסופו.

100 תבוא כט, ג.

101 להעיר מהרמו כפרשת השבוע (ד, יג): "שלח נא ביד תשלח" ("גואלם לעתיד" – פרש"י) – "נא" ר"ת "נפלאות אראנו".

102 שה"ש ב, ט.

103 שם ס. וראה שהש"ר עה"פ פ"ב, ח (ב).

104 הל' תשובה פ"ג הי"ד.

105 ראה לעיל הערה 27.

ע"י התגברות הענוה והשפלות¹²³ נתבטל הנחש וחזר להיות מטה, "מטה האלקים"¹²⁴, ש"את המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות"¹²⁵.

יד. והרי הדברים קל-וחומר בן בנו של קל-וחומר:

אם לפני מתתורה טען הקב"ה והעניש על דיבור לשון הרע על בני" (אף שהיו במעמד ומצב בלתי-רצוי¹²⁶), והזכיר והדגיש זכות אבות, ושבנ"י הם "מאמינים בני מאמינים"¹²⁷ – על אחת כמה וכמה לאחרי מתתורה, שהקב"ה בחר אז בבנ"י להיות לו לעם סגולה, "סגולה מכל העמים"¹²⁸, "ממלכת כהנים וגוי קדוש"¹²⁹.

ובפרט שמזמן מתתורה ועד היום הזה (במשך ריבוי דורות) מקדשים בני"י שמו של הקב"ה בעולם – "קדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו" – ע"י כל פעולה ופעולה בעניני תורה ומצוותי, החל מאמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד",

– שבאמירה זו מסרו נפשם אלפים ורכבות מישראל על קידוש השם במשך כל הדורות, ובפרט בדור האחרון שנהרגו ששה מליון יהודים על קידוש

"והן לא יאמינו גו'" – לא כדי לקטרג עליהם ח"ו וח"ו, אלא לתועלת שליחותו לגאול את בני" (שהקב"ה יתן לו אות שיאמינו לו שהגיע זמן גאולתם)¹¹² – ענהו הקב"ה ואמר לו "מזה בידך ויאמר מטה"¹¹³, "מזה שבידך אתה צריך ללקות, שאתה מוציא שם רע על בני, הם מאמינים בני מאמינים"¹¹⁴, ו"רמו לו (בהפיכת המטה לנחש) .. שסיפר לשון הרע על ישראל ותפש אומנתו של נחש"¹¹⁵, ועד ש"נענש לאלתר"¹¹⁶, כדאיתא בגמרא¹¹⁷ "החושד בכשרים לוקה כו", דכתיב והן לא יאמינו לי וגו' .. ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו'".

וכל זה כתבה התורה (אף שאפילו "בגנות כו' לא דיבר הכתוב"¹¹⁸) – כדי להורות עד כמה צריכים להזהר שלא לדבר לשון הרע על ישראל!

ויש לומר, שהסיבה לכך ש"אותה שעה דיבר משה שלא כהוגן", היא אך ורק להורות דרך תשובה¹¹⁹. ומרומז בהמשך הכתובים גם התיקון על זה: "ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזנבו גו' ויהי למטה"¹²⁰ – ש"הזנב מורה על השפלות ביותר"¹²¹, ע"ד מ"ש¹²² "ונפשי כעפור לכל תהיי", אשר,

(123) להעיר מהדגשת מרת הענוה והשפלות בנוגע להוכחה – ראה לקמן סט"ו.

(124) שם, כ.

(125) שם, יז.

(126) להעיר משינוי הלשונות במדרשי חז"ל: "מוציא שם רע על בני", או "סיפר לשון הרע על ישראל" – שגם כשאומרים על ישראל לשון הרע (שהוא דבר אמיתי (ראה רמב"ם הל' דעות פ"ז ה"ב. שו"ע אדה"ז א"ח סקניו ס"י) טוען הקב"ה על זה.

(127) ראה אברבנאל פרשתנו עה"פ: "קרא השם אותם עמי אף שהיו עובדי ע"ז ומלוכלכים בתועבות המצריים .. מפני זכות אבותם, וע"ש סופם שיהיו לו לעם סגולה".

(128) יתרו יט, ה.

(129) שם, ו.

(112) נוסף על האמור לעיל (ס"ט) שכוונת משה באמרו "והן לא יאמינו לי" היתה בנוגע להקליטה ברגש הלב, ולא בנוגע להאמונה כשלעצמה.

(113) פרשתנו ד, ב.

(114) מדרשים שבהערה 75. ובפרשי עה"פ: "מזה שבידך אתה חייב ללקות שחשדת בכשרים".

(115) פרשי עה"פ – משמו"ר ותנחומא שם.

(116) אגרת השמר פ"ב.

(117) שבת שם ובפרשי.

(118) כ"ב קכג, א. וראה פסחים ג, א.

(119) ע"ד מארז"ל בכי"ב – "לא דוד ראוי לאותו מעשה .. אלא .. שהקים עולה של תשובה" (ע"ז ד, סע"ב ואילך).

(120) ד, ד.

(121) כלי יקר עה"פ.

(122) ברכת אלקי נצור כו' (ברכות יז, א).

רבינו¹³⁶, אהבן של ישראל: "למה גוי הצל לא הצלת את עמך"... וכדברי גרעון: "למה מצאתנו כל זאת ואי כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו הלא ממצרים העלנו ה' וגו'"¹³⁷, ואדרבא בגלל זה "ויפן אליו ה' ויאמר לך בכחך זה ("בכח זכות שלמדת על בני"¹³⁸) והושעת את ישראל"¹³⁹, ועאכו"כ לאחרי כל הגזירות והשמדות שעברו כל בני במשך כל הדורות, ובפרט בדור האחרון – בודאי ובודאי שצריכים לבקש ולצעוק להקב"ה על אריכות הגלות, "עד מתי"... שעי"ז ממהרים ומורזים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה¹⁴⁰.

טו. ויש להוסיף ולהבהיר:

ישנם כאלה שרוצים לתלות עצמם באילן גדול – באמרם שדרך זו (לדבר דברים קשים, להפחיד ולאיים בעונשים כו') היא "שיטת המוסר", כדרכם של ה"מגידיים" בדורות שלפני השואה ר"ל כו', וטוענים שכל 190 הנביאים מלאים בדברי תוכחה ואיומי עונשים.

והמענה לזה:

בנוגע לטענה ע"ד "שיטת המוסר" – נוסף לכך שבדורות האחרונים התקבלה בכל חוגי בני השיטה של תורת החסידות, ורואים במוחש שהיא הדרך לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים, ועאכו"כ בנוגע ל"תינוקות שנשברו", שדיבור בסגנון הפכי מרחק אותם עוד יותר וביותר – הרי, אמירת דברי-מוסר צריכה להיות ע"פ כללי התורה, כפי שנהגו גדולי ישראל שהלכו בשיטת המוסר.

השם, השם יקום נקמת דם עבדיו השופך –

הרי בודאי ובודאי שבצירוף כל עניני התומ"צ דבני במשך כל הדורות, אשר, כל פעולה ופעולה קיימת ונצחית לעולם ועד, וזכותה עומדת לעד עד סוף הדורות ונהפכו בדברים בלתי-רצויים, שאינם אלא לפי שעה, כפי שהבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה, וכבר עשו תשובה וכו' – אין לשער גודל זכותם ומעלתם של כל בני!

ואיך אפשר להוציא שם רע על בניו של הקב"ה – היפך פס"ד תורתנו הקדושה, תורת-אמת, שכל אחד ואחד (גם אם ח"ו מכרזו להיפך) "רוצה להיות מישראל.. רוצה לקיים כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו"¹³⁰, ועאכו"כ בדורנו זה, שאלה שאינם מקיימים תומ"צ הם "כתינוק שנשבה.. שהוא כאנוס"¹³¹, ובפרט שגם הם "מלאים מצות כרימון"¹³², ומקדשים שמו באמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ומקרא מלא דיבר הכתוב "מעשה ידי.. יקדישו שמ", וכתוב¹³³ "ועמך כולם צדיקים"¹³⁴ גוי מעשה ידי להתפאר", שהקב"ה מתפאר ומשתבח¹³⁵ בישראל!

הטענה והתביעה היא (לא לבני, אלא) להקב"ה, כביכול, כדברי משה

130 רמב"ם הל' גירושין ס"ב.

131 רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ג.

132 חגיגה בסופה. וש"נ.

133 ישעי"ס, כא.

134 ולכן "כל ישראל יש להם חלק לעולם

הבא" – כפסק המשנה (סנהדרין רפ"א).

135 ראה ברכות ו, סע"א: "משתבח קוב"ה

בשבחייהו דישאל.. דכתיב את ה' האמרת היום וה' האמירך היום, אמר להם הקב"ה לישראל, אתם עשיתיו חטיבה אחת בעולם.. שנאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

136 ומה מוכן גם בנוגע לכאו"א מישראל,

כיון ש"כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי משרעה כו'" (תניא רפמ"ב).

137 שופטים ו, יג.

138 תנחומא שופטים ד.

139 שם, יד.

140 ראה לקו"ש וישב תשמ"ז בסופו. וש"נ.

וכמה תנאים בדבר, ומהם:

אהבת ישראל:

כתיב "שמע בני מוסר אביך"¹⁴¹,
 "ואוהבו (בנו) שוחרו מוסר"¹⁴² —
 דברי-מוסר צ"ל כמו של אב לבנו,
 שהאב אוהב בעצם ותמיד תמיד את
 בנו, וגם כשמוכיחו בדברים (ולפעמים
 גם מענישין), ניכרת בשעת מעשה עצמו
 אהבתו האמתית לבנו, ובאין ערוך
 לאהבת עצמו, כנראה כמוחש.

ועד"ז בנוגע להציווי "הוכח תוכיח
 את עמיתך"¹⁴³ — שדברי ההוכחה צריכים
 להיות חזורים באהבת ישראל (כדברי רבי
 עקיבא (ש"כולהו אליבא דר"ע"¹⁴⁴)
 ש"ואהבת לרעך כמוך"¹⁴⁵, "כמוך"
 ממש, "זה כלל גדול בתורה"¹⁴⁶, ויתירה
 מזה: "זו היא כל התורה כולה ואיך
 פירושה הוא"¹⁴⁷], ועד לאהבה שהיא
 בדוגמת אהבת הקב"ה (אבינו שבשמים)
 לכאור"א מישראל ("בני בכורי
 ישראל"¹⁴⁸), כפתגם הידוע¹⁴⁹ ש"אוהב
 מה שהאהוב אוהב".

והבחינה לזה — כשהשומע את דברי
 ההוכחה מרגיש שהדברים נאמרים אך
 ורק מתוך אהבה.

ענוה ושלמות:

תנאי עיקרי בדברי הוכחה שהמוכיח
 לא ישתרר על הציבור לראות עצמו
 גדול מכל העם, אלא צריך להשוות
 עצמו לקהל¹⁵⁰, כלומר, שמצטער וכואב

לו מצבם הירוד של הקהל שמוכיחם,
 שניכר ומודגש בדבריו שנאמרים אך ורק
 מתוך כניעת לב, וכולל באמת את עצמו
 עם הקהל בדברי ההוכחה¹⁵¹ לתקן את
 עצמו בעניינים דוגמתם [בדקות עכ"פ,
 ועאכו"כ כשיש מקום לומר "טול קורה
 מבין עיניך"¹⁵²]. ולהעיר, שכשהקהל
 שומע שמוכיח את עצמו, ה"ז פועל
 שיהיו דבריו נשמעים.

ובפרט ע"פ המבואר בספרים¹⁵³
 שכאשר אדם רואה רע בזולתו, ה"ז
 הוכחה שדוגמת אותו הרע נמצא בו
 בעצמו, בדוגמת אדם המביט בראי,
 ש"אם פניו נקיים אינו רואה במראה שום
 דופי", ואם רואה לכלוך וכתם בראי, אין
 זה אלא משום ש"פניו מטונפין" — הרי
 בודאי שלפני שמוכיח את זולתו צריך
 לתקן את עצמו, וכציווי חז"ל¹⁵⁴ "קשוט
 עצמך ואח"כ קשוט אחרים".

ומזה מובן שכאשר דברי ההוכחה
 אינם באופן האמור, שנאמרים מבלי
 להזכיר דבר אודות התיקון בעצמו ובד'
 אמותיו, ותוכנם אינו אלא "בהפלטת
 העונש, כאילו שאינו נוגע לו ר"ל וח"ו"
 הצער שנמצאים כאלו העוברים על
 מצות ה"י"¹⁵⁵, ובפרט כשלא עשה דבר
 בדרכי נועם דתורה כדי לקרוב לתומצ'
 — דברים כאלה אינם כלל "מוסר
 אביך", אלא דברים רחמנא ליצלן¹⁵⁶!

כר, אבל יחיאל לא עשה כן, אלא .. בתוך הקהל,
 שהשוה עצמו לקהל". וראה בארוכה ד"ה אם רוח
 המושל תרצה (סה"מ קונטרסים ח"ב שח, בואילך).
 (151) ראה כשי"ט סקל"א: "צריך לכלול עצמו
 עמהן, כמיש הוכח לעצמן כשתוכיח את עמיתך,
 ולא תשא עליו חטא".

(152) ב"ב טו, ב. וש"נ.

(153) ראה מאור עינים ר"פ חוקת. תולדות
 יעקב יוסף ס"פ תרומה. לקו"ת בהעלותך לג, מע"א.
 סה"ש ה"ש"ת ע' 83. לקו"ש ח"י ע' 24 ואילך.

(154) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

(155) ד"ה אם רוח המושל שם.

(156) ראה כשי"ט שם: "ב' מיני מוכיחים, והוא
 ע"פ משל ששלח המלך בני יחידו מעל פניו ושילח

(141) משלי א, ה.

(142) שם יג, כד. וראה גם שמו"ר ריש פרשתנו.

(143) קדושים יט, יז.

(144) סנהדרין פז, רע"א.

(145) קדושים שם, יח.

(146) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(147) שבת לא, א. וראה תניא פל"ב.

(148) פרשתנו ד, כב.

(149) "היום יום" כ"ח ניסן. ובכ"מ.

(150) ראה קה"ר פ"א א [נד]: "ויעמוד מעל העם ..

ראה עצמו גדול מכל העם. התחיל מדבר גדולות ואומר
 להם למה אתם עוברים את מצות ה' ולא תצליחו וגו', מיד

הנבואה¹⁶², ואם בנביאי ישראל כן, שמיום שחרב ביהמ"ק בטלה נבואה¹⁶³ עאכו"כ בשר ודם, לדבר דיבורים כאלה¹⁶⁴ ובסגנון כזה¹⁶⁵, "יתיר לשונו על ישראל .. לקרוא אותם פושעים"¹⁶⁶, היפך הוראת תורתנו הקדושה, תורת אמת.

(162) ויש לומר הביאור בזה – ע"פ מארז"ל (מגילה יד, ב) בנוגע לנבואת חולדה, "במקום דקאי ירמי' היכי מתנביא איהי .. מפני שהנשים דחמניות הן", "ותבקש עליהם רחמים לשנות מרעה לטובה"*. וראה אר"ת להה"מ (נג, א): "אע"פ שאותיות הנבואה היא באה שוה לנביא, אע"פ ה' הנביא יכול להפך מדין לרחמים, ע"כ באיש שאין טבעו רחמני כמו האשה לא ה' מהפך .. ולא כן האשה שטבעה רחמים". ושם (קח, א): "הנביא לא ה' משנה ח"ו הדיבורים ששמע מפי הקב"ה, אך הדבר ה' תלוי בניגון הנביא, באיזה ניגון ה' מדבר הנבואה זו לישראל .. אם ה' מדבר בטעמים חזקים, אז היתה הנבואה כעין רוגז, ואם היו בטעמים אחרים היו כעין רחמנות. ומה גם כי הנביא ה' מעורר בזה רחמנות העליון ע"י טעמים של רחמים".

(163) ראה ב"ב יב, ב.

(164) וגדולה מזו מצינו בנוגע להקריאה בדברי הנביאים: "מעשה באדם אחד שה' קורא למעלה מרבי אליעזר הדוע את ירושלים את תועבותי, אמר לו עד שאתה בודק תועבות ירושלים צא וברוק כר, בדק אחריו ומצאו בו כח" (מגילה כה, ב) – דאף שאותו אדם לא אמר דברי עצמו, אלא קרא בדברי הנביאים, מ"מ, הקפיד עליו רבי אלעזר על זה שבחר לקרות נבואה זו (מש"א כשמפטיירין בה ע"פ ציווי התורה – מנהג ישראל תורה היא*) ולא עוד אלא שבגלל זה ה' בטוח שהסיבה לכך היא מפני שיש בו שמץ פסול (ראה בארוכה שיחת אדר"ח אלול תשמ"ב).

(165) ראה לקו"ד (ח"ב ריח, ב ואילך) שבמדה ידועה הושפעו דברי המוסר ממהות טבעו של המגיד והמוכיח: כשהמגיד עצמו ה' בעל מדרות טובות, בעל רחמים וטוב עין, אפילו דברי-מוסר קשים היו נאמרים בעדינות ("איידל") ובנימה של רחמנות, אבל כשהמגיד ומוכיח ה' בעל טבע קשה כו'.

(* חזא"ג מרש"א (ושם: "וכי משום דחמניות הן תשנה נבואתה מרעה לטובה, ואם ה' ירא (חלקיהו) שירמי' יתנבא לו לרעה, גם היא דאי תאמר כן". ומתוך כפונים).

(* להעיר שלדעת הרמב"ם (בסדר תפלות כל השנה שבטוץ ספר אהבה) ה"ז הפטורה דפרשת שמות – "ואלה שמות, בן אדם הדוע את ירושלים".

וע"ד ההוכחות שבדברי הנביאים – הרי:

(א) דברי הנביאים הם דבר ה', "גלה סודו אל עבדיו הנביאים"¹⁵⁷, "רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני"¹⁵⁸, מש"א כ דברים של בשר ודם, ועאכו"כ כשנאמרים בתוכן וסגנון שהוא היפך דרכו של הקב"ה¹⁵⁹, "אב הרחמים"¹⁶⁰, והיפך דרך והוראת התורה, כנ"ל.

(ב) ונוסף לזה, אפילו בנוגע לנביאי ישראל שרוח ה' דבר במ ומלתו של לשונם "אין הקב"ה רוצה במי שאומר דילטורייא על ישראל"¹⁶¹, ועד שנענשו על שאמרו דילטורייא על ישראל, אף שאמרו דבריהם (גם דברי הדילטורייא) ברוח הנבואה, שאז מוכרחים (ע"פ ציווי הקב"ה בתורה) לומר דברי

את ב' עבדיו, וחזר א' והלשין את הכן אל אביו, והשני אמר כדברים האלה, רק שדיבר מצד שה' צער בצער המלך ובנו שנשלח מעל פניו זמן רב עד שנשכח ממנו נימוסי מלכות וכל מכבדו הזילוהו, ואז נתמלא המלך רחמים כו', כך יש מוכיח בשער שמדבר בגנות ישראל וח"ו עי"ז גורם קטרוג נחש הקדמוני כו', וד"ש וישלח ה' בעם את הנחשים ששורפים בארס שבפיהם כו', "ח"ו גורם עי"ז מדינים בין ישראל לאביהם שבשמים". (157) עמוס ג, ז.

(158) ש"ב כג, ב.

(159) ועד כדי כך, שגם בנוגע לדברי הנביאים (דבר ה') מצינו ש"אין הקב"ה מייחד שמו" על דברי תוכחות – "ירמי' בשעה שה' מתנבא דברי נחמות ה' (הקב"ה) מייחד שמו, שנאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך, אבל בדברי תוכחות כתיב דברי ימך, וכן משא, על כל דיבור ודיבור כתיב וידבר ה', וכשכא להוכיח כתיב אלה הדברים (אשר דבר משא)" (יל"ש שופטים רמז סב).

(160) ראה לקו"ת דרוש ר"ה סב, סע"ד: "אב הרחמן הוא המרחם על האדם במה שהשכל מחייב לרחם עליו .. אבל מדת אב הרחמים הוא רחמים גדולים בלי שיעור, אף שאין השכל מחייב .. לרחם עליו, דהיינו, אחר שחטא .. וצריכים אנו לעורר רחמים גדולים .. י"ג מדה"ר כו'".

(161) שהש"ר פ"א, ו (א). זהר חדש נה כג, סע"א ואילך. וראה גם קנטרס משיחות ש"פ ויחי ועשרה בטבת ס"ה.

סיבת הגלות¹⁶⁹, ובהבטל תומ"י הסיבה בטל המסובב (הגלות), ועד שמתהפך לטוב¹⁷⁰, מ"גולה" ל"גאולה"¹⁷¹.

ובפשטות – שתיכף ומיד ממש זוכים לקיום היעוד שבהפטורה: "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל גו' ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים".

169) ראה יומא ט, ב.

170) ובלשון הרמב"ם בסוף הלכות תעניות (משיעורי הימים האחרונים): "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וגו' וצום העשירי (דמיני' אוליגן) יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (עיי"ז ש) והאמת והשלום אהבו" (ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 413 ואילך).
171) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

טז. ויה"ר שיערה רוח ממרום, ויבטלו הדיבורים הבלתי-רצויים על בני"י ופירסומם בכתב ובדפוס, ובהקדם ובמיוחד לעיני כל עמי הארץ, כמובן גודל ההיפך דקדה"ש שבדבר!

ובודאי לא יעשה שום רושם כלל, וכל הענינים הבלתי-רצויים יהפכו לברכות, כמ"ש¹⁶⁶ "ויהפוך ה' אלקיך לך גו' לברכה כי אהבך ה' אלקיך", ובנדו"ד, שלום ואהבה בין הקב"ה (איש) לכנס"י (אשתו)¹⁶⁷, ושלום ואהבה בין בני"י, "האמת והשלום אהבו"¹⁶⁸.

ועוד והוא העיקר – שע"י ההוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל מבטלים

166) תצא כג, ו.

167) להעיר משיעור הרמב"ם דערב ש"ק זה (סוף הלכות חנוכה) – "השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו".

168) זכרי' ה, יט.